

L'organització de les festes populars i valors humans

Robert Lizarte i Fernàndez

Bona tarda,

En primer lloc voldria demanar disculpes per no poder estar amb tots vosaltres en aquestes jornades i després voldria agrair també a la Societat Andorrana de Ciències que m'hagi convidat a parlar-vos dels valors humans en l'organització de les festes populars.

Un tema interessant, sens dubte, sobre el qual vaig dubtar una mica abans de fer aquest escrit.

Serveixin aquests apunts per donar-vos la meua visió directa sobre aquest tema, una visió totalment personal i la meua més humil opinió.

Hi ha valors en l'organització de les festes populars? De quins valors parlem?

De ben jove he pres part en els diversos actes populars que se celebren a la parròquia d'Encamp. Encara recordo quan tenia 14 anys i vaig col·laborar amb la comissió de festes fent de contrabandista pel carnaval. Un mes i mig abans del carnaval –normalment els divendres–, ens reuníem el jovent del poble amb els comissionats al complex esportiu i allà ens ensenyaven les tradicions, el desenvolupament dels actes, les cançons..., i també ens ensenyaven valors.

El primer que ens ensenyaven era el respecte: quan un comissionat (o "un gran", com els dèiem) parlava, els petits, "la canalla" (nosaltres) hàviem de callar i escoltar. Hàviem d'estar a l'hora a les reunions; qui arribava tard, o no el deixaven participar o li donaven un paper secundari.

Ens ensenyaven també el valor del sacrifici: si volíem que tot sortís bé, hàviem de sacrificar les nostres coses particulars i assistir i participar activament en les reunions

preparatòries. Si havia algú que no sabés fer qualsevol cosa, els comissionats l'ajudaven i ens ensenyaven a tots a fer-la perquè nosaltres també la sabéssim fer.

Normalment els més joves només participàvem a la representació dels *Contrabandistes*; l'*Óssa* i l'*Operació del Carnestoltes* eren patrimoni dels comissionats.

Anaren passant els anys i les comissions, i la meva involucració a totes les festes populars anava creixent... Fins que avui en dia em trobo amb nois i noies quinze anys més petits que jo!

Aquests nois i noies ("la canalla", com els diem nosaltres) tenen tots un denominador comú, la il·lusió, les ganes i l'esperit de participar i treballar activament per les festes i els actes populars, treballar plegats pel seu poble.

Són molts els actes i les festes que fem durant l'any a la parròquia d'Encamp i de les quals en certa manera sóc responsable. La cavalcada de Reis, l'escudella, el Carnaval, les caramelles, la festa major...

Aquest jovent que avui en dia puja, participant i organitzant aquests actes i festes, aprenen valors, tal com nosaltres els vàrem aprendre al seu dia amb els comissionats. Quan fem les reunions preparatòries per a qualsevol acte sempre mirem que la festa sigui agradable per a tothom, des del més petit fins al més gran. Ens asseiem al voltant d'una taula persones amb diverses opinions i edats i hi posem a sobre l'acte. Depèn de quin sigui, ho fem d'una manera o d'una altra. Sempre es consensua per majoria què es farà i com.

Per poder realitzar tots els actes populars sempre hi ha tres fases: l'abans, el durant i el després.

Serien diversos els exemples que us esmentaria, però en voldria destacar un, que potser és el més representatiu del tema de què tractem: l'escudella de Sant Antoni.

A Encamp celebrem l'escudella de Sant Antoni el diumenge més proper a la diada, el 17 de gener. Dies abans ens apleguem a la mateixa taula padrines, representants del comú, de la comissió de festes i jovent. Ens repartim les tasques que haurà de fer cadascun i ens ajudem a realitzar-les si és el cas. El diumenge de l'escudella, a les 4 de la matinada arriben a la plaça els representants del comú i el jovent. Plegats encenen el foc i netegen les olles. Una vegada s'ha fet aquest pas, el jovent va a buscar els ingredients als frigorífics del menjador escolar; són quarts de cinc del matí, ningú no ha dormit o ha dormit molt poc. És un sacrifici que fan però el fan de gust. Ho fan perquè s'estimen el seu poble. Quan han carregat tots els ingredients, els van posant a dintre de l'olla i cap a les 8 esmorzen plegats. Normalment fa molt de fred, i tots arrezerats al costat del foc parlen i comparteixen experiències, comparteixen el pa de l'esmorzar, les botifarres, el vi...

Tots s'entenen molt bé, són joves i amb empena. Cap a les 9 arriben les taules, les cadires i les estufes. S'han de col·locar; les taules tenen les potes de ferro i estan fredes d'haver passat la nit al ras. El jovent tots a l'una tarda molt poc a col·locar-les. No

és fàcil parar taula per a 400 persones! A quarts de 10 arriben les dotze padrines que ens ajuden i la música. Les padrines es posen a la feina de seguit. Elles cuinen, tallen els embotits, venen els plats commemoratius... El jovent està a les ordres de les padrines.

"Nen, fa falta llenya a la segona olla", o "porta un ganivet gran", "vigila la tercera olla, que sembla que s'escapa l'aigua"... La senyora Pepita, de 89 anys, és la que dona aquestes ordres. El jovent les accepta sense discutir, i si són set o vuit, un sempre resta al costat de la senyora Pepita. Saben que el que diu la senyora Pepita és perquè tot surti millor, és la veu de l'experiència; ningú no recorda ben bé quan va començar a fer l'escudella, ni ella mateixa.

A mig matí, cap a quarts d'onze, el cansament comença a fer-se notar, i al costat del foc uns descansen i els altres van fent torns per remenar l'olla. Cap a migdia es comença a repartir l'escudella entre els presents. És el moment més crític: l'esforç i la dedicació gratuïtes de tothom qui hi ha pres part seran jutjats pel poble. Normalment a tothom li agrada el que menja, però com diu la dita, no plou mai del gust de tothom i sempre hi ha qui es queixa o a qui no li agrada.

I quan es queixen acudeixen als joves. A Encamp sempre ha anat així. Normalment sempre hi ha el fadrí major; és ell qui es cuida de les queixes, dels suggeriments i de les felicitacions. El fadrí major, cansat de no dormir i d'estar tantes hores dempeus per servir el poble desinteressadament, fa empatia i es posa moltes vegades a la pell de l'home o la dona que s'ha queixat. L'escolta i li dedica el seu temps.

Quan hi ha felicitacions (poquetes en general) actua de la mateixa manera, mostrant aplom, respecte i diplomàcia. Aixó no s'aprèn al carrer, s'aprèn participant i escoltant.

Normalment els que es queixen solen ser quasi sempre els mateixos. No saben valorar l'esforç, la dedicació, la voluntat, la gratuïtat de tota la gent que hi participa... És el que deu pensar el fadrí...

Com deia abans, tots els actes tenen tres fases, l'abans, el durant i el després. Una vegada s'ha repartit la darrera ració d'escudella (en fem unes 1.300), tothom –padrines, gent del comú i jovent– anem a dinar plegats. Compartim taula, impressions de la jornada i històries; havent dinat s'ofereix a les padrines un obsequi per la seva col·laboració i el jovent torna a la plaça a recollir i endreçar tots els estris que s'han utilitzat. Acaben a quarts de 6 de la tarda. La jornada laboral d'avui ha durat catorze hores.

El diumenge següent de l'escudella d'Encamp toca escudella al Pas de la Casa. El mateix procediment: les 4 del matí, fred, caliu humà, companyonia, respecte... Al Pas de la Casa hi puja gairebé tothom; allà, no cal dir-ho, les condicions climàtiques són dures, però les ganes de treballar hi són i es fa la feina de gust.

Quant al Carnaval i les altres festes, és la comissió de festes que se n'ocupa. Jo resto en un segon plànol, quasi invisible, però hi sóc. Quasi sempre (per mi és motiu

d'orgull) el jovent acudeix a mi per demanar-me opinió; no hi estan obligats, però saben que si ens demanen als veterans, demanen a la veu de l'experiència. "Robert, hem pensat que..., hem debatut i hem arribat a aquest acord..., què et sembla?". Jo els dono la meua opinió i ells fan el que més convenient creuen.

Normalment en acabar l'acte o la festa es fa un sopar amb tots els implicats, plegats a la mateixa taula i al mateix sostre, i es canten cançons tradicionals, es comparteixen experiències... La gent del carrer critica molt aquests sopars, diuen que no serveixen per a res més que per emborratxar-nos. I quina manera de llençar els diners! No és el cas.

A aquell que critica sempre el convidem a participar; i sí, alguna vegada ens han acabat donant la raó (com diuen en castellà, els braus es veuen molt bé des de les tanques). Són moltes hores de dedicació no remunerada pecuniàriament, són hores sacrificades del temps de lleure personal, és temps robat a la son per fer gaudir un poble, per fer revivre la tradició. És temps de, valgui la redundància, fer poble (malauradament cada dia se'n fa menys), de caliu humà...

No són això valors? Valors heretats dels nostres ancestres, de les generacions d'antics andorrans que es transmetien la saviesa, les llegendes, les pors, les experiències... En definitiva, la vida al camp, al cafè, al costat del foc?

No voldria acabar sense felicitar públicament no tan sols el jovent d'Encamp sinó totes les persones que participen directament o indirecta en els actes i les festes tradicionals de tots els pobles i parròquies de les Valls i que sacrifiquen moltes coses per poder fer revivre encara l'esperit dels nostres padrins i padrines, la vella Andorra del caliu humà i el suport...

A tots, felicitats i endavant. Sense gent com vosaltres segurament tots ens quedaríem a casa mirant la tele —o ara més modernament—, jugant a la Play..., i de ben segur que perdríem un altre valor, la humanitat...

Moltes gràcies.

Robert Lizarte i Fernàndez,

etnògraf i responsable de la comissió de festes d'Encamp